

Julkilausuma tekoälystä

Euroopan kirjallisuudenkääntäjien yhdistysten neuvosto CEATL (*European Council of Literary Translations' Association*) on seurannut nopeasti muuttuvaa generatiivisen tekoälyn käyttöä kustannusalalla, selvittänyt asiaa itsenäisesti ja allekirjoittanut sisärjestöjensä antamia lausuntoja. Tässä julkilausumassa esitetään CEATLin näkemys ja vaatimukset osaksi aiheesta käytävää kehittyvää keskustelua.

Jokaisesta tekijästä pidetään huolta: oikeudelliset vaatimukset

- *Kirjallisuuden käännosten käytön on perustuttava suostumukseen, korvaukseen ja läpinäkyvyyteen.*
Tekijänoikeuden suojaaman aineiston luovuttamisen kaupalliseen käyttöön, kuten tekoälyn kouluttamiseen, tulee aina perustua tekijän kanssa neuvoteltuun nimenomaiseen suostumukseen.
- *Avoimuutta kaikkiin julkaisuprosessin vaiheisiin*
Tekoäly-yhtiöille asetettujen avoimuusvaatimusten toteutumista tulee valvoa asianmukaisesti. Samoin mikäli generatiivista tekoälyä on tarkoitus hyödyntää yhdessä julkaisuprosessin vaiheessa, se on selvästi ilmoitettava lopullisessa tuotoksessa. Jokaisen tuotantoketjun toimijan tulee vastata omasta tekoälyn käytöstään ja saada kohtuullinen korvaus tekemästään työstä.
- *Ei julkista rahoitusta generatiiviseen tekoälyyn perustuvalla julkaisutoiminnalla*
Poliittiset toimintalinjaukset ovat alalle ratkaisevan tärkeitä: markkinat eivät nyky maailmassa yksin kykene kannattelemaan elinvoimaista kansallista kulttuurielämää. Tekoälyn käytön taustalla olevia taloudellisia intressejä ei ole tarpeen edistää.

Jokaisesta kielestä pidetään huolta: ammatillinen näkemys

- *Koneet eivät ole kääntäjiä vaan "kääntimiä"; ne eivät käännä vaan tuottavat tekstiaineistoa.*
Tekoälyn käyttö samankaltaistaa käännoksiä, mikä köyhdyttää kaikkea kirjallista kulttuuria ja kirjoitettua kieltä muun muassa koneen ensimmäisenä tarjoaman vaihtoehdon vahvan vaikutuksen (*priming*- eli viritysvaikutus) ja koneen itseoppimisen aiheuttaman sisäisen vinoutumisen (*self-pollution*) myötä.
- *Jokainen kirjallisuudenlaji ansaitsee ihmisen tekemän käännoksen.*
Ajatus joidenkin kirjojen soveltumisesta toisia paremmin generatiivisen tekoälyn käsiteltäväksi ruokkii arveluttavaa jaottelua korkeakirjallisuuteen ja muihin tekstilajeihin, mikä jarruttaa lukemiseen pohjautuvaa yhteiskunnallista kehitystä.

- *Jokainen kieli ansaitsee ihmisen tekemän käännöksen.*
Kyseenalaistamme käsityksen siitä, että tekoälyn avulla voitaisiin tuoda vähemmistökieliä ja heikommassa valta-asemassa olevia kieliä laajemmin saataville; haluamme pikemminkin varoittaa valtakielten käytöstä välikielinä. Ilman kääntäjiä viestin välittäjinä kustantajat ovat entistä riippuvaisempia markkinamekanismeista valikoidessaan käännettävää kirjallisuutta.

Jokaisesta kirjasta pidetään huolta: humanistinen vakaumus

- *Kirjallisuuden kääntäminen ei ole sanojen kääntämistä.*
Kirjallisuuden kääntäjät kääntävät omaan yhteiskunnalliseen ja historialliseen kulttuuripiiriinsä sidottuja tekstejä lukijoille, jotka ovat myös sidoksissa omaan ympäristöönsä. Kääntäminen edellyttää näiden kontekstien ymmärtämistä ja luovan ilmaisun taitoa. Tähän ei yksikään kone pysty ilman merkittävää ihmisen panosta.
- *Luovuus tekee ihmisestä ihmisen.*
Epäileminen on inhimillistä, mutta koneet eivät epäile. Tekoälyjärjestelmät tarjoavat "funktionaalisia" ratkaisuja, joiden perusteita ei voi jäljittää eikä kyseenalaistaa. Ihmisillä tulee olla oikeus olla luovia – ja saada luovasta työstään kohtuullinen korvaus – sekä avartaa mieltään ja sieluaan nauttimalla luovan toiminnan tuloksista.
- *Kirjallisuuden kääntäminen on luovaa työtä.*
Luovaa kääntämistä tulee pitää kansallisen ja kansainvälisen kirjallisuuden aarteena, jota kuuluu myös suojella. Puhtaasti taloudelliseen hyötyyn tähtäävä tekoälyn kouluttaminen tiedonharavointi- ja tiedonlouhintamenetelmillä ei ainoastaan riko tekijänoikeuslainsäädäntöä vaan loukkaa myös koko ihmiskunnan kulttuuriperintöä.